AJUNTAMENT DE L'ESQUIROL

Estudi previ de projecte de l'Església de Sant Martí Sescorts i el seu entorn

DOCUMENT DE INFORMACIÓ BÀSICA

Autor: Xavier Claparols Llach, arquitecte

Febrer de 2019

SERVEI DE PATRIMONI ARQUITECTÒNIC LOCAL

Diputació Barcelona

Àrea de Territori i Sostenibilitat

Índex de la documentació

1. Introducció i objecte de treball 3
2. Dades bàsiques 3
3. Breu descripció de l'element i estat de conservació 4
4. Síntesi històrica 6
5. Descripció de la proposta 7
5.1 Descripció de la proposta 7
5.2 Documentació gràfica proposta 8
5.3 Detall, pla d'etapes i pressupost de les actuacions previstes 12
6. Resum de pressupost 14

1. Introducció i objecte de treball

L'Església de Sant Martí Sescorts i el cementiri estan situats al petit nucli urbà de Sant Marti Sescorts, terme municipal de l'Esquirol. El temple, amb origen al segle XI, és l'edifici més important del poble, tant des del punt de vista històric com arquitectònic, i constitueix una peça molt valuosa de l'època romànica, per les serves grans dimensions i pels aspectes constructiu i formal.
Tradicionalment, ha estat el nucli aglutinador dels actes religiosos i socials, no sols del poble de Sant Martí Sescorts, i les seves masies disseminades, sinó també del nucli de l'Esquirol, que considera el temple com el més important del municipi.

L'església és inclosa en Catàleg de bens d'interès arquitectònic, natural i cultural de la normativa urbanística del municipi de l'Esquirol, on hi figura com a Bé Cultural d'Interès Local.

L'edifici actual és el resultat de successives actuacions sobre l'església romànica, amb ampliacions annexes de diferents estils i reformes de millora i/o consolidació realitzades a vegades, amb criteris poc adequats que han desvirtuat la imatge del monument.

Pel què fa a l'estat de conservació, la preservació de l'activitat religiosa i l'ús residencial a la rectoria, fa que es realitzi un cert manteniment, especialment al interior del temple, però en conjunt, i sobretot a l'envolvent, l'edifici presenta deficiències i patologies importants a causa de l'envelliment general i altres factors que demanen d'una actuació de consolidació i restauració.

Per tal de recuperar aquest monument, evitar la seva degradació, i potenciar-lo com a bé cultural i històric la Diputació de Barcelona mitjançant el Servei de Patrimoni Arquitectònic Local, encarrega l'elaboració del present Estudi Previ de Projecte, entès com a primer pas del procés projectual que ajudi a programar les futures actuacions per a la restauració i conservació del conjunt de Sant Martí Sescorts i l'ordenació del seu entorn, valorades en termes de costos, i de temps.

El projecte contempla tots els treballs necessaris a nivell d'estudi previ per a la restauració i rehabilitació de l'edifici, i planteja la possibilitat de donar-li altres usos de cara a fomentar-ne la recuperació i detenir el procés de degradació que pateix. El projecte és també un document de base que permet tenir un coneixement ampli de l'edifici, tant des del punt de vista històric, geomètric com constructiu, així com des del punt de vista urbanístic, ambiental i paisatgístic.

2. Dades bàsiques

Denominació:	Església de Sant Martí Sescorts
Localització: Municipi: Comarca:	C/ de l'Església s/n. Sant Martí Sescorts 08569 L'ESQUIROL Osona
Altitud:	475 m
Propietat:	Bisbat de Vic
Tipologia: Època: Estil:	Església S.XI / XII Romànic, Barroc
Ús original: Ús actual: Altres usos:	Culte religiós I rectoria Culte religiós, habitatge Lúdic-festius: Cicles de concerts de música clàssica
Estat de conservació:	Bo
Protecció:	Bé d'interès local. Catàleg de béns a protegir. POUM Ap def. CU 24/01/2008
Inventari Generalitat:	Sí. Núm. IPA: 22705

El conjunt de l'església de Sant Martí, la rectoria i el cementiri

3. Breu descripció de l'element i estat de conservació

El conjunt religiós de Sant Martí Sescorts el conformen l'església, la rectoria adossada al costat de migdia, i el cementiri situat al costat nord.

L'església d'estil romànic construïda seguint les línies del romànic llombard, és de planta en forma de creu llatina, d'una nau orientada a llevant, amb transsepte, rematada amb un absis central i dues absidioles. La nau central és coberta amb volta de canó reforçada amb tres arcs torals. La coberta és de teula àrab a dues vessants amb un ràfec de lloses de pedra,.

Caracteritzant l'edifici, i adossat a l'angle nord-est del creuer, s'erigeix el campanar cobert a quatre vessants. Es desenvolupa en tres nivells de finestres: el primer nivell té una finestra amb arc de mig punt a cada costat, al segon nivell, les finestres són geminades estretes i altes, actualment tapiades totes elles; i el darrer pis, que ja no pertany a la construcció romànica, presenta una finestra a les façanes sud, i nord, i dues a les façanes est i oest.

A la façana principal orientada a ponent, hi ha l'actual accés format per un portal amb arc de mig punt amb grans dovelles, la central de les quals té un escut amb la data de 1561.

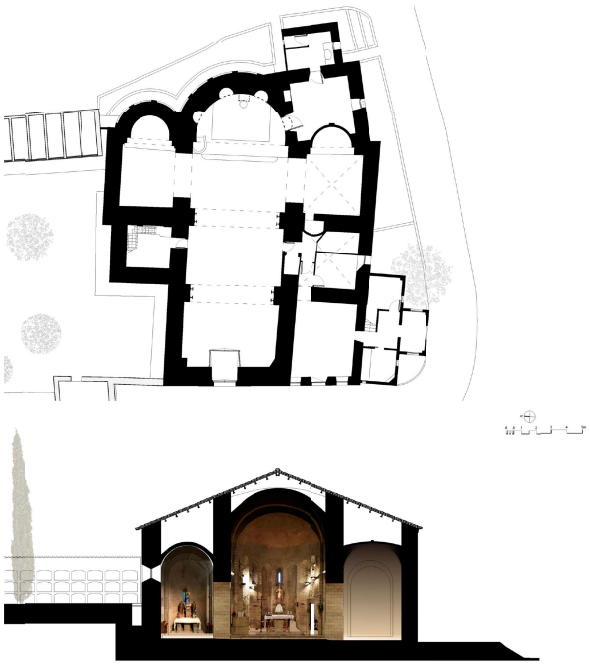
En època barroca, en el punt on hi havia l'absidiola original de migdia (reconstruïda anys més tard), s'hi va construir l'actual sagristia coberta amb una teulada a una vessant orientada a sud, que té continuïtat per sobre l'absis principal. L'absis té tres finestres d'arc de mig punt i doble esqueixada, la del costat sud tapada per la sagristia, i per la part interior hi ha quatre fornícules o ninxols absidals. L'absis central interiorment estava decorat amb pintures murals, descobertes l'any 1909, que a l'any 1936 les traslladaren al Museu Episcopal de Vic.

L'aparell dels murs, tant del campanar com de l'església, és fet amb pedres de mida mitjana carejades, disposades regularment fent filades i lleugerament arrebossats. A la part alta d'algunes façanes així com a l'interior del campanar, hi ha arcuacions llombardes amb formes diferents, algunes d'elles parcialment tapades per les construccions adherides posteriorment.

Al costat de migdia, i alineat a la façana oest de l'església hi ha adossada la rectoria de dues plantes, més baixa que la nau central. L'accés és realitza per la façana oest, i pel costat de migdia l'edificació presenta alhora una petita ampliació a mode de tribuna realitzada amb obra vista. El programa funcional de la rectoria es macla amb la volumetria de l'església, i ocupa a dos nivells una antiga capella lateral afegida a les reformes dels S.XVIII entre el creuer i la rectoria.

Adossat a la façana de llevant de la sagristia, hi ha també un petit cobert de planta baixa, on hi ha ubicats els serveis de l'església i s'hi accedeix des de la sagristia.

Pel costat de tramuntana, i a una cota d'un metre per sobre la planta de l'església, s'hi adossa el clos del cementiri, format per tres grups de ninxols disposats perimetrals un panteó i un local utilitzat com a magatzem. La façana principal del cementiri queda orientada a ponent es mostra al carrer de l'església amb un mur al centre del qual s'hi disposa el portal d'accés.

Planta i secció transversal de l'edifici

Estat de conservació i patologies detectades

En general el conjunt es troba en un estat de conservació acceptable, però necessita d'algunes intervencions aïllades per a fer possible la utilització amb seguretat dels diferents espais i altres generals per assegurar la pervivència del monument en bones condicions.

Es detecten filtracions a la coberta de la sagristia i l'absis, ja que no van ser intervingudes en les obres de restauració dels anys 90, així com també és necessari la realització de reparacions d'impermeabilització en punts sensibles com l'aiguafons entorn del campanar.

A les façanes el principal problema és la pèrdua del morter de revestiment o dels junts, molt irregular en funció de la zona, i l'erosió de les pedres, especialment a la zona del capcer de la nau i dels absis, on la pedra grisa es troba molt erosionada.

A nivell estructural les principals patologies s'identifiquen en els murs del campanar, amb l'aparició d'esquerdes. Una esquerda es situa a la unió de la torre amb la nau de l'església, a la façana nord; per la seva gran dimensió, que deixa, fins i tot, passar claror d'una banda a l'altra de mur, fa témer per l'estabilitat del campanar. La volta de canó del primer nivell del campanar també presenta alguna esquerda per la part inferior.

L'element en pitjor estat de conservació del conjunt i que suposa un risc per als usuaris és l'escala que dóna accés al campanar. El mal estat general dels materials, la provisionalitat dels elements com les baranes, i la falta d'alguns graons demanen d'una intervenció urgent. D'altra banda la presència de nombrosos coloms que resideixen al campanar fan que les condicions de salubritat no siguin les adequades per a una bona conservació del conjunt.

La presència d'humitat a l'ambient és accentuada a l'interior de l'església. Aquest problema és conegut històricament i va ser la causa de la construcció del fossat amb la voluntat d'aturar les humitats. Les lloses de pedra del paviment de la nau central presenten humitats i eflorescències.

Detalls: el portal, part d'un conjunt d'arcuacions cegues de la façana sud, i finestra escaixada central de l'absis

Detalls d'esquerdes en els murs de la façana nord del campanar

Detalls de la volta de canó del campanar vista des de la part inferior i de la coberta sobre la volta de l'absis

Detalls de l'escala d'accés a campanar

4. Síntesi històrica

El conjunt actual de l'església de Sant Martí Sescorts és el resultat de diverses actuacions, adicions i modificacions dels edificis i el seu entorn al llarg dels anys.

De manera sintètica s'identiquen els moments següents:

1. **s.XI. Consegració del temple** actual de Sant Martí Sescorts que té origen a l'any 1068, amb una planta de creu, un absis central de planta semicircular amb quatre fornícules, i dues absidioles laterals. Es fixa també una sagrera:, un espai de protecció de trenta passes entorn de l'església, on enterrar els difunts, esdevenint el cementiri.
2. **s.XII. Construcció del campanar** romànic adossat a les parets del creuer i la nau principal d'uns 20 m d'alçada amb obertures amb arc de mig punt, individuals en un primer nivell, i geminades a la part superior, a les quatre façanes.
3. **s.XVI. Obertura d'un nou portal** a la façana oest ja que es suposa que l'inicial era a la façana sud, transformació que era força habitual en temples romànics com aquest.
4. **s.XVI-s.XVII. Reconstrucció de la coberta** a una cota més alta a causa dels múltiples degoters que afectaven l'interior de l'església. És també en aquest període on **s'alça un nou tram de campanar** sobre l'existent, assolint l'altura actual de 23 metres. Es tapien la major part d'obertures romàniques i es resituen les campanes en grans obertures del pis superior.
5. **s.XVIII. Formació de fossat al llarg de la façana nord i oest** per solucionar de problemes d'humitats a la paret nord de l'església. Al 1771 es **construeix la sagristia** en un nou volum adossat a l'absidiola sud. **Construcció d'una capella lateral** de planta quadrada, situada simètricament al campanar.
6. **s.XIX. Construcció d'un cobert de planta baixa adossat** al sud-oest del temple, així com també un cos adossat a la façana est de la sagristia on s'ubica un rentamans.
7. **s.XX** (1a meitat). **Reparacions interiors dels paviments i revestiments** a causa del incendi de 1936. **Adequació i ampliació de l'annex de l'església com a rectoria.**
8. **S.XX (2a meitat). Reforç de l'estructura interior de la nau** amb perfils d'acer a causa de la detecció d'esquerdes a la volta de la nau.

Fons Narcis Ricart i Baguer. Arxiu SPAL – Diputació de Barcelona

Cronologia representada sobre la planta i l'alçat principal

5. Descripció de la proposta

5.1 Descripció de la proposta

Amb l'anàlisi històric de referència, la proposta opta per a la recuperació de la volumetria original de l'església anterior al s.XX, tant interior com exterior, prescindint dels cossos afegits de la rectoria als anys 40 de l'últim segle que amb la utilització de formes i materials diversos, desvirtuen la imatge d'estil romànic del conjunt.

Al seu lloc, i sobre les mateixes parets originals, es proposa reconstruir el cobert annex que hi havia previ a l'adequació com a rectoria per tal de situar-hi la zona de serveis de l'edifici.

L'enderroc de la rectoria comporta també el desmuntatge dels sostres entremitjos construïts al interior de la capella fonda, permetent la recuperació d'aquest espai interior.

Aquesta intervenció ha d'anar acompanyada d'una restauració global de tot l'envolvent, tant de les teulades no restaurades com de les seves façanes. Amb aquestes actuacions de consolidació també es preveu substituir i refer peces singulars d'algunes obertures com les de l'absis, i recuperar-ne d'altres actualment tapiades com les del campanar.

La millora de la imatge interior, es considera també un actuació important a prioritzar. La recuperació d'obertures originals i la millora dels revestiments interiors ha de proporcionar major claredat i harmonització de l'espai, avui amb molts aspectes que impedeixen tenir una lectura tranquil·la.

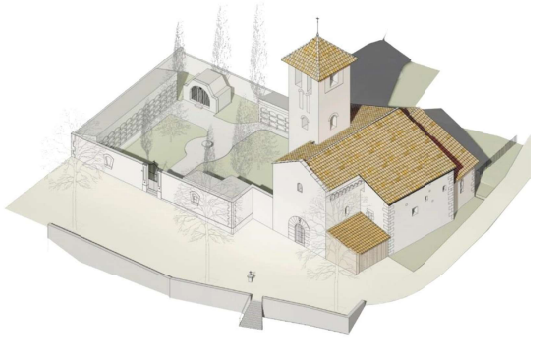
A l'interior també es proposa la substitució de l'escala del campanar en molt mal estat, i la reforma de totes les instal·lacions i serveis. Aquestes actuacions també tenen per objecte potenciar l'ús públic del monument, tant a nivell de visites com afavorir la realització d'actes lúdics i culturals.

A l'exterior, el projecte contempla la restauració dels espais lliures que envolten el conjunt i la millora de la relació entre el cementiri i l'església.

Alternativa
A banda de la proposta projectada es considera una alternativa que preveu l'enderroc i no substitució del cos de la rectoria, deixant únicament el volum de l'església original i les ampliacions del segle XVIII. Aquesta versió comporta prescindir o reubicar els serveis i instal·lacions en altres espais.

Quadre de superfícies.

PLANTA BAIXA	
Accés	4,70 m^2
Nau església	151,60 m^2
Campanar	8,00 m^2
Sagristia	14,30 m^2
Capella lateral	4,20 m^2
Zona serveis	20,00 m^2
Total superfície útil	202,80 m^2
Total superfície construïda	318,30 m^2

Axonometria de la proposta per al conjunt des de sud-oest

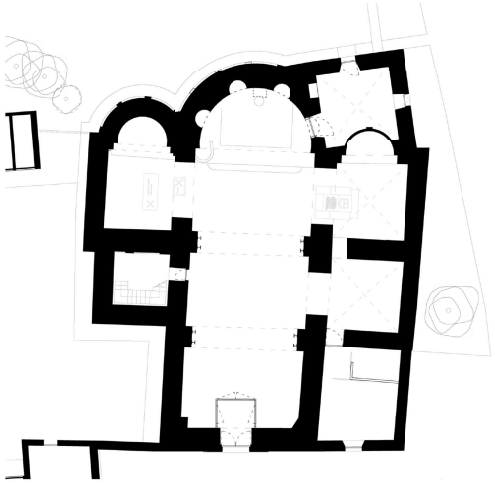

Axonometria de la proposta des de sud-est

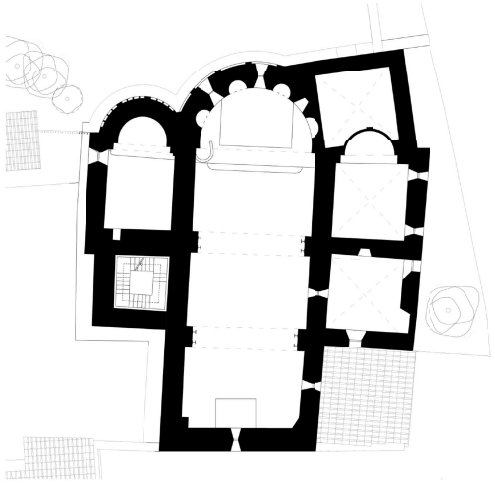
5.2 Documentació gràfica proposta

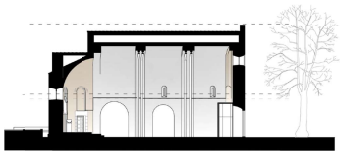
Planta proposta general d'ordenació

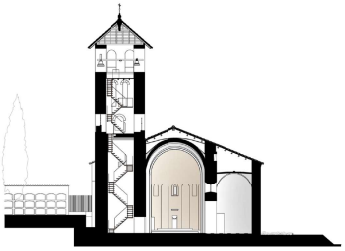
Planta baixa

Planta cota + 4,00

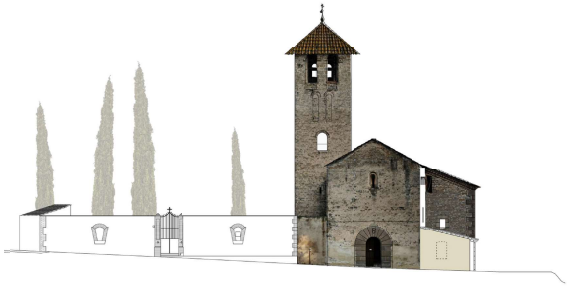
Secció longitudinal

Secció transversal 1

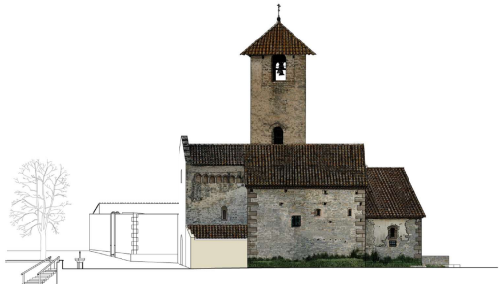
Secció transversal 2

Alçat oest

Alçat est

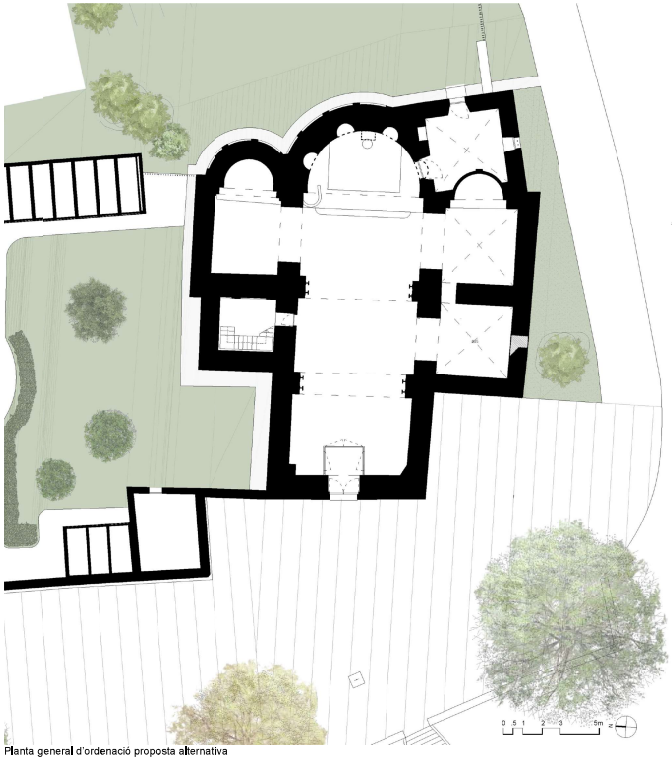

Alçat sud

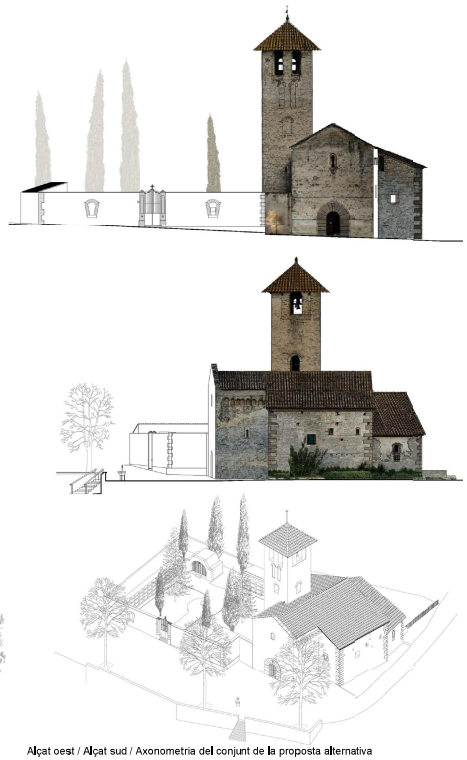

Alçat nord

PROPOSTA ALTERNATIVA

Planta general d'ordenació proposta alternativa

Alçat oest / Alçat sud / Axonometria del conjunt de la proposta alternativa

5.3 Detall, pla d'etapes i pressupost de les actuacions previstes

Les actuacions es divideixen en quatre blocs per ordre de programació:

a. Actuacions urgents i preventives

Actuacions que es considera convenient dur a terme de forma prioritària per garantir la integritat del monument i la seguretat de les persones com és la reparació de l'estructura i els graons de l'escala del campanar, la millora de la ventilació general i revisió dels drenatges del fossar.

Quadre detall de les actuacions i pressupost estimat (PEC):

a. Actuacions urgents i prioritàries		3.000,00 €
- Escala del campanar: reparació puntual de l'estructura i graons	2.400,00 €	
- Humitats: Millora ventilació i repàs de drenatge	600,00 €	

→Durada prevista d'aquesta fase: 1 mes.

b. Coneixement: redacció d'estudis i treballs previs

Redacció d'estudis i actuacions que cal dur a terme per conèixer i comprendre el monument i poder, posteriorment, programar les obres de consolidació i restauració.

Quadre detall de les actuacions i pressupost estimat (PEC):

b.Redacció d'estudis i treballs previs		26.000,00 €
- Coneixement geometrico-formal: topografia, inspecció georadar i estudi geotècnic	6.000,00 €	
- Coneixement històric: lectura de paraments i prospeccions arqueològiques	17.500,00 €	
- Coneixement físico-constructiu: Caracterització dels materials	2.500,00 €	

→ Durada prevista d'aquesta fase: 5 mesos (treballs programats en diversos moments en funció de l'àmbit d'actuació)

c. Redacció dels projectes de restauració

A partir de l'anàlisi i les conclusions dels estudis i treballs previs realitzats, es desenvoluparan les propostes d'intervenció que caldrà materialitzar-les en una documentació tècnica. A nivell de planificació, aquesta fase queda inclosa dins el procés de l'etapa d'intervenció, on caldrà realitzar un projecte per a cada actuació o fase detallada.

d. Intervenció: obres de consolidació i restauració

Actuacions de restauració i millora del conjunt, agrupades en tres grans fases dins els quals s'inclouen diferents sub-fases, de manera que possibiliten una rehabilitació pautada en funció de la programació en el temps i capacitat de inversió.

d.1 Fase 1. Consolidació de l'edifici actual

Quadre detall de les actuacions i pressupost estimat (PEM):

d.1 Consolidació de l'edifici actual		132.500,00 €
- Restauració de les cobertes: estructura i acabats	27.000,00 €	
- Consolidació del campanar: coberta, estructura i façanes exteriors (obertures)	52.000,00 €	
- Restauració de les façanes: obertures i paraments exteriors	53.500,00 €	

→ Durada prevista d'aquesta fase: 4 mesos

d.2 Fase 2. Restauració de l'església

Quadre detall de les actuacions i pressupost estimat (PEM):

d.2. Restauració de l'església		301.700,00 €
- Enderroc de la rectoria i reconstrucció de cobert annex	74.700,00 €	
- Enderroc i adequació restes de l'annex posterior a la sagristia	11.700,00 €	
- Restauració interior del campanar: nova escala i paraments	55.600,00 €	
- Restauració interior		
Recuperació de la capella fonda	21.100,00 €	
Restauració i adequació dels reforços estructurals d'acer de la volta de la nau	6.200,00 €	
Millora i restauració dels paraments	39.500,00 €	
Nou paviment	25.100,00 €	
Nou cancell d'entrada	13.400,00 €	
Instal·lacions d'enllumenat	22.400,00 €	
Instal·lacions de climatització	32.000,00 €	

→ Durada prevista d'aquesta fase: 25 mesos

d.3. Fase 3. Urbanització i adequació de l'entorn

Quadre detall de les actuacions i pressupost estimat (PEM):

d.3 Urbanització i adequació de l'entorn		92.000,00 €
- Rehabilitació del fossat de drenatge	6.500,00 €	
- Desmuntatge parcial del grup ninxols per millora d'integració	8.700,00 €	
- Millora de la integració dels ninxols i magatzem de la façana principal	7.000,00 €	
- Urbanització de la plaça d'accés	55.500,00 €	
- Urbanització del jardí posterior	14.300,00 €	

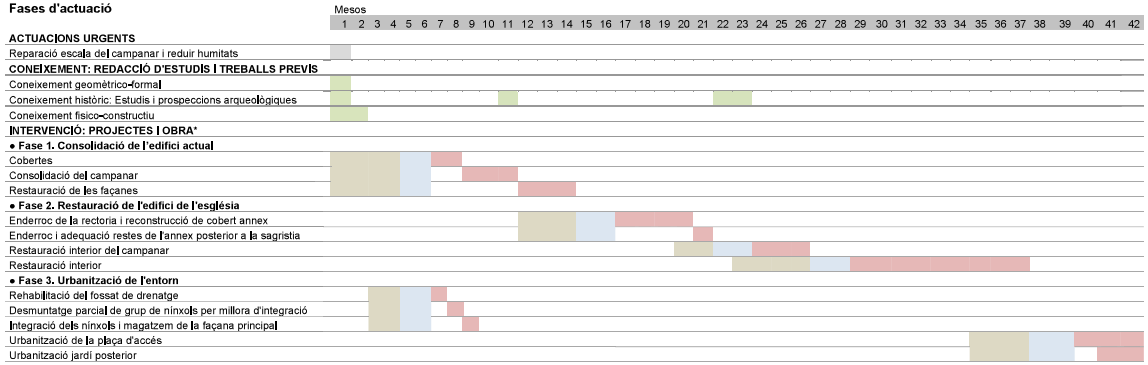
→ Durada prevista d'aquesta fase: 15 mesos

Entrada en servei: usos i difusió

La rehabilitació del monument permetrà mantenir i realitzar amb millors condicions els usos actuals, i ampliar-los amb altres socioculturals i lúdics. L'actuació de restauració però esdevé també una oportunitat per potenciar l'edifici com a bé arquitectònic, històric i cultural a partir de preveure actuacions dirigides a potenciar la vista pública del monument com un ús més, i com a medi directe de difusió i coneixement del monument.

Cronograma

Es preveu que els conjunts de treballs necessaris definits a cada fase, i realitzats de forma seguida tinguin una durada de 3 anys i mig. Aquesta temporalització dels treballs previstos, no inclouen les actuacions que fan referència a la posada en servei de l'edifici ja que quedarà condicionada a l'ús i explotació final.

Estudis previs de coneixement

Projectes de restauració
Agrupats per àmbits d'actuació per donar unitat i coherència al conjunt de les intervencions.
Aquests projectes contemplaran les diferents fases de intervenció que podran ser objecte de licitacions independents.
En la programació global, i a nivell orientatiu es preveu disposar del projecte d'obra abans d'acabar la fase d'intervenció precedent.

Tramitació.
Entre la finalització dels projectes i/o obres de la fase precedent i l'inici de les obres s'ha deixat una franja lliure de dos mesos per a realitzar les tramitacions de permisos, licitació de les obres, etc.

Obra

6. Resum de pressupost

El pressupost de les actuacions i obres necessàries per a la restauració del conjunt de Sant Martí Sescorts és de:

		IMPORT
MESURES URGENTS		**3.000,00 €**
Escala del campanar i reduir humitats	3.000,00 €	
ESTUDIS I TREBALLS PREVIS		**26.000,00 €**
Coneixement geomètrico-formal	6.000,00 €	
Coneixement històric: Estudis i prospecció arqueològica	17.500,00 €	
Coneixement fisico-constructiu	2.500,00 €	
INTERVENCIÓ (Projectes i obra)		**735.866,00 €**
• Fase 1. Consolidació de l'edifici actual		
Cobertes: estructures i acabats	38.070,00 €	
Consolidació del campanar: coberta, estructura i façanes exteriors	73.320,00 €	
Restauració de les façanes exteriors	75.435,00 €	
• Fase 2. Restauració de l'església		
Enderroc de la rectoria i reconstrucció de cobert annex	105.327,00 €	
Enderroc i adequació restes de l'annex posterior a la sagristia	16.497,00 €	
Restauració i adequació dels reforços estructurals d'acer de la volta	78.396,00 €	
Restauració interior	225.177,00 €	
• Fase 3. Urbanització i adequació de l'entorn		
Rehabilitació del fossat de drenatge	9.425,00 €	
Desmuntatge parcial de grup de ninxols per millora d'integració	12.615,00 €	
Integració dels ninxols i magatzem de la façana principal	10.150,00 €	
Urbanització de la plaça d'accés	72.435,00 €	
Urbanització jardí posterior	19.019,00 €	
	Total (s/IVA)	**764.866,00 €**
	IVA 21%	160.621,86€
	PEC (IVA inclòs)	**925.487,86 €**

La consideració de costos definits a l'estudi previ, suposa un pressupost total de NOU-CENTS VINT-I-CINC MIL QUATRE-CENTS VUITANTA SET EUROS AMB VUITANT-SIS CÈNTIMS (**925.487,86 €**).

Sant Martí Sescorts, Febrer de 2019

L'autor del projecte

Xavier Claparols Llach, arquitecte